

w którym przedstawiane są najnowsze prace zachodnioniemieckie dotyczące polityki zagranicznej NRF.

Wkład pracowników PISM do wzbogacenia nauki polskiej w zakresie badań nad współczesnymi stosunkami międzynarodowymi jest bardzo poważny. Ponad 60 pozycji drukowanych zwartych, kilkaset artykułów naukowych, kilka tysięcy artykułów, recenzji i innych materiałów jest owocem pracy zespołu naukowego Instytutu.

M. T.

GŁOS W DYSKUSJI NA KONFERENCJI MARKSISTÓW W MOSKWIE

Pismo radzieckie „Mirowaja Ekonomika i Mieżdunarodnyje Otonoszenija” w numerach 6 i 7/1967 opublikowało skrócone wersje wystąpień uczestników międzynarodowej konferencji marksistów zorganizowanej w Moskwie w dniach 21—24 III 1967 r. w 50-rocznicę wydania książki Lenina pt. *Imperializm jako najwyższe stadium kapitalizmu* (sprawozdanie z konferencji — zob. „Przegląd Zachodni” nr 2/1967, s. 431). Poniżej podajemy omówienie wypowiedzi dra Z. Nowaka, wicedyrektora Instytutu Zachodniego, wydrukowane w wymienionym periodyku radzieckim (nr 7/1967, ss. 77—78) pod tytułem *Integracja i polityka*.

Dr Nowak w swym wystąpieniu scharakteryzował genezę integracji europejskiej na tle procesów nierównomiernego rozwoju kapitalizmu, zarysował cele ekonomiczne i polityczne EWG, szczególnie w stosunku do obozu socjalistycznego, oraz zanalizował główne argumenty prezentowane na Zachodzie dla uzasadnienia polityki integracji. Szczególną uwagę poświęcił osiągnięciom integracji w takich dziedzinach, jak liberalizacja handlu, wzrost wymiany, rozszerzenie rynku, modernizacja aparatu produkcyjnego itp. dochodząc do wniosku, iż można je traktować nie tyle jako rezultat specyficznej polityki integracyjnej, lecz bardziej jako wyraz szerszych światowych procesów, określanych mianem internacjonalizacji gospodarczej. W dalszej części swego wystąpienia dr Z. Nowak omówił wpływ koniunktury na procesy integracji, wychodząc z założenia, iż dobra koniunktura sprzyja i ułatwia rozszerzanie stosunków gospodarczych między państwami, a tym samym i procesom integracji, natomiast jej spadek, zaostrażając konkurencję i walkę o rynki zbytu, hamuje postępy także na polu integracji.

W tym aspekcie omówił charakter długotrwałej koniunktury powojennej w rozwiniętych krajach kapitalistycznych i jej czynniki wykazując, iż niektóre z nich mają charakter długotrwały (tzw. rewolucja naukowo-techniczna i związany z nią postęp techniczny oraz podaż coraz to nowych artykułów rynkowych), większość jednak z nich uległa już wyczerpaniu (np. odbudowa powojenna, odnowienie kapitału, tzw. odłożony popyt itp.) Ta nowa sytuacja odbija się wyraźnie od początku lat 60-tych, w których przejawy stagnacji gospodarczej, spadku popytu, niewykorzystanie potencjału produkcyjnego, trudności w bilansach płatniczych i spadku tempa wzrostu gospodarczego w ogóle stają się coraz powszechniejsze. Dla EWG, która montowana była na optymistycznym założeniu nieprzemijającej koniunktury, ten powrót do normalnych stosunków produkcji kapitalistycznej stwarza jakościowo nową sytuację, która z pewnością nie będzie ułatwiała postępu integracji Europy zachodniej. Musi ona wyrzucić także swój wpływ na wzajemne stosunki między systemem kapitalistycznym a socjalistycznym. Intencją twórców EWG było stworzenie ekonomicznego i politycznego bloku, zdolnego do wywierania nacisków ekonomicznych i politycznych na kraje obozu socjalistycznego. Takie poczynania Zachodu, oparte na koncepcji ekonomicznego embarga i polityce „z pozycji siły” już w przeszłości okazały się bezskuteczne i zastąpione

zostały koncepcją polityki tzw. „selektywnej koegzystencji”. W nowej sytuacji, gdy okres długotrwałej koniunktury osiągnął swój zmierzch, a państwa kapitalistyczne szukają wyjścia ze swych trudności także na rynkach socjalistycznych, inicjatywa kształtowania stosunków między obu systemami przechodzić będzie coraz bardziej w ręce obozu socjalistycznego. Oznacza to dalsze utrwalania i rozszerzanie zasad polityki pokojowego współistnienia i pokojowej współpracy gospodarczej, zasad — dokumentujących wyższość socjalizmu nad kapitalizmem.